

## Dr. Bábel Balázs

### kalocsa-kecskeméti érsek előadása

Hiszem a hitvallásunkat

„A hit kapuja, amely bevezet minket az Istennel való életközösségre és lehetővé teszi a belépést az Egyházba, mindig nyitva áll előttünk. Akkor tudjuk átlépni a küszöbét, ha Isten igéje elhangzik, és a szív enged a kegyelem formáló erejének.” Így kezdi XVI. Benedek pápa apostoli körlevelét a Hit Éve alkalmából, amelyet nemcsak azért hirdetett meg, mert a II. Vatikáni Zsinat elkezdésének 50. évfordulója, a Katolikus Egyház Katekizmusának 20. évfordulója volt, hanem azért is, mert nagy lett Európa szerte a vallási közömbösség, a szív kapuja sokaknál bezárult. A legutóbbi népszámlálási adatok alapján a vallási közösséghez nem tartozóknak a száma hazánkban 1,8 millió, - a majdnem hasonló értékű - a válaszolni nem akaróknak a száma majdnem 2,7 millió. Az okokat sokan és sokszor is feltárták, ennek oka lehet hazánkban a mögöttünk hagyott tudatos ateista nevelés, a gyakorlati materializmus, amely leszűkíti az ember lelki világát, az Istenkérdését elfolytja a mindennapok gondja és tülekedése, a világban tapasztalható sok szenvedésnek, bűnnek a látása, a hit tartalmának elégtelen ismeretei, a hittagadások és az újkori eretnokségek, a szekták megjelenése. Már nemcsak a kontinensek, országok, családokon belül tapasztalható a hitnek és a hitetlenségnek a határa, hanem a kételkedő ember szívében is.

Előadásom szempontjából a hitnek a tisztázását az üdvösségtörténetben való megjelenését, annak teológiai reflexióját, s röviden magát a hitvallást, a Credot szeretném kiemelni. Elméletileg hinni annyit jelent, mint egy igazságnak az elfogadását, másnak a közlése, szava alapján az illető személy megbízhatósága miatt. Minél magasabb valakinek a tekintélye, annál szilárdabb a belé vetett hit. Az emberi ismereteket is jórészt így szerezzük, nemcsak tapasztalat és gondolkodás alapján. Az értesüléseket, a rengeteg információt először elhisszük, azután gondolkodunk annak bizonyításán. Leszek Kolakowski konvertita filozófus írja: „még a matematikai állításokban is előbb hiszünk, hogy aztán bizonyítsuk ezeket. Ha egyszer Isten felruházott minket azzal a képességgel, hogy felismerjük az igazságot, ha megvilágítja elménket, akkor az ember, hacsak nem akarja saját elhatározásából elvetni Istent, tudja mi az igazság, mielőtt még intellektuálisan még el tudná sajátítani ezt az igazságot.” A hitnek a hétköznapi volta emberi létünknek a sajátosága, hit nélkül megnehezedik emberi együttélésünk. Hiszen az a társadalom, amelyik már nem bízik senkiben, mindenről személyesen akar megbizonyosodni, élehetlenné válik. Tudásunk jórésztét mások tekintélye alapján szerezzük meg, azaz hiszünk nekik, de még testi gyógyulásunkat is az orvosba, gyógyszerbe vetett hitünk segíti elő. Jól mutatják ezt a placebo gyógyszerekkel végzett kísérletek. A teológiai hiten pedig azt értjük, hogy az ember a kegyelem belső segítségével válaszol Istennek arra a kinyilatkoztatására, amelyet az üdvösségtörténetben és főleg Jézus Krisztusban tapasztalunk meg. Ez a hit ésszerű, ahogy Szent Pál mondja a Rómaiakhoz írt levélben /Rm 1,28/. Mi a legnagyobb tekintélynek Istennek hiszünk. A hitnek vannak előzményei, ahogy a fundamentális teológia kidolgozta a preambula fidei-ben. Ezekhez tartoznak az egzisztenciális kérdések, az emberi élet értelme, a határhelyzetek, halál, magány, halálon túli élet kérdése, és az örökös készítés, hogy többre vágyjunk, meghaladjuk önmagunk képességeit, kutató értelmünk keresi és vágyik Istenre. A keresztény hit több az Ószövetség hiténél, hiszen az Ószövetségben kifejezetten nem is találunk olyan speciális fogalmat, amely a hitet jelölné, hanem megfigyelhetjük annak sokszínű jelentését, ami az Istenhez fűződő viszonyban egyszerre félelem vagy bizalom formájában mutatkozik meg. A héber szava heamin, annyit jelent, mint igent mondani Istennel. Így fogadjuk el hitünk atyjának Ábrahámot, és hitünk tanítóinak a prófétákat. Az Újszövetségben a hit - görögül piztisz - a Zsidókhöz írt levél szerzője szerint a hit szilárd bizalom abban, amit remélünk, meggyőződés arról amit nem látunk

/Zsid 11,1/. Ez a hit koncentrációja: Jézus Krisztus és az ember kapcsolatára. Jézus Krisztus ezzel kezdte működését: térjete meg, mert elközelgett Isten országa, higgyetek az üdvösség jóhírében. Tehát elővételezi azt, amit majd a föltámadás után parancsként mond: aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni fog. A mi hitünk végső célja az üdvösség elnyerése. Célja az Isten-látás, és nélkülözhetetlen az üdvösséghez /Zsid 11,6/. Jézus hitet követelt nyilvános működése alatt is, igazából azokon tudott segíteni, akik hittek benne. Megdicsérte a kafarnaumi századost, mert nagyobb hite volt, mint a zsidóknak. Tamás által boldogságot ígért azoknak, akik nem látnak, és mégis hisznek. Egyik példabeszédében felteszi a kérdést: „amikor az Emberfia eljön, talál -e hitet a földön?” /Lk 18,8/. A katolikus ember számára az egyház hitvallása által megfogalmazott Jézus Krisztusba vetett hit, üdvösségünk föltétele. Mi tehát hisszük Jézus Krisztust, hiszünk Jézus Krisztusnak, és hiszünk Jézus Krisztusban. Ez nem tautológia, hanem árnyalt megfogalmazása annak, hogy úgy hisszük Jézust, ahogy az Egyház hiszi, a mindenkori eretnekségektől megtisztítva. Hiszünk Jézus Krisztusnak, szavának, életpéldájának, életalakításunkat eszerint formáljuk. Hiszünk Jézus Krisztusban teljes bizalommal és azonosulunk vele. Főként a húsvét utáni apostoli igehirdetés jelenti ezt, hogy az ember elfogadja Jézust Úrnak és Messiásnak, akiben az üdvösség megvalósult /Róm 10,9, 1Kor 11,2/. A hitre vonatkozó teológiai reflexió abból indul ki, hogy különbséget teszünk a hit személyes aktusa (fides qua creditur,) és a hit tárgya között (fides quae creditur) az előbbi az Isten előtti magatartás, az utóbbi a kinyilatkoztatott tartalom megvallása. Ma is jól elkülöníthető a hitnek ez a szempontja, jól mutatja a Vigilia folyóirat Hit Évében kiadott három tematikus száma. Az első egy körkérdés volt: Az én Crédóm címmel, amelyben neves közéleti személyiségek nyilatkoztak. Ezeknek érdekessége az, hogy a természettudományos képzettségű emberek sokkal egyértelműbben vallották meg Istenbe vetett hitüket, mint a humán műveltségűek. Ennek lehet az oka, hogy ma különösen divatos a kételkedés, a relativizmus diktatúrája, a főként az irodalmárok s társadalomtudósok között. A két következő szám pedig magáról a hitről szól: s annak európai kultúrára való hatásáról.

„A középkori skolasztika már igyekezett tisztázni az értelem és az akarat szerepét a hit aktusában. Canterbury-i Anzelmnél előtérben áll az értelemnek a megértésre való törekvése, Bonaventuránál és a ferences teológiában a lélektani indítékok és a szeretet kapnak helyet, míg Aquinói Szent Tamás a kettőt szintézisbe hozza: a hit lényegében spekulatív értelmi beleegyezés a kinyilatkoztatott igazságba, de a beleegyezést az akarat váltja ki, hiszen az igazságot a kinyilatkoztató Isten tekintélye miatt fogadjuk el, nem a belső evidencia miatt.”/Gál Ferenc/

Szent Tamás a Summában pontosan ezt mondja: „a hit a kegyelem révén az Isten által befolyásolt akarat hatalma alatt álló, az isteni igazságba beleegyező értelem aktusa.” /Summa Theologiae, 2-2q. 2a.9/ Az első Vatikáni Zsinat ezt vette alapul, amikor definiálta a hitet: az üdvösség kezdete, olyan természetfölötti erény, amellyel Isten kegyelmének ösztönzésére és segítségével elfogadjuk, hogy amit Isten kinyilatkoztatott, az igaz, nem azért mert értelmünk természetes fényével átlátjuk igazságát, hanem a kinyilatkoztató Isten tekintélye miatt, aki nem tévedhet, és nem ejt tévedésbe. (DS. 3008.)

A fides qua – azaz a hit személyes aktusa az újkorban sokak által az elemzés tárgyává vált Newmann, Blondeltől kezdődően, hogy hogyan járja át az egész személyt az Istenre való igent mondásunk. Hogyan lehet a hit bizonyosságát megalapozni, ha csak Isten tekintélyére támaszkodunk, akkor nem teljes értelmi aktus, hanem inkább engedelmesség. Ha pedig a kinyilatkoztatott tartalom igazságának átlátása, akkor nem marad hely a szabadakaratnak. A hitben szerepe van a belátó értelemnek, a hit tartalmának, mint misztériumnak, az akarat aktusnak, és jórészt az isteni kegyelemnek mely megvilágosít és ösztönöz. Tehát hitünkben benne van a feltétlen bizonyosság, a szabadság, de ugyanakkor a hit homálya is kételyek is felmerülhetnek, túlszárnyalja az értelmünket, de ezért van érdemszerző volta ennek az erénynek. Ligouri Szent Alfonz élete végén hit ellenes kísértésektől szenvedett; hite melletti kitartást azzal is erősítette, hogy saját vérével felírta a falra: credo – hiszek. A kegyelem az ember lelki képességeit fölemeli a természetfölötti magasra. Ma már kevésbé, korábban jobban elkülönült a katolikus és protestáns teológiahitfelfogása; mert a katolikus hit

az igaznak tartást és a tartalmat, míg a protestáns felfogás a hit bizakodó, és ráhagyatkozó jellegét (fides fiducialis) emelte ki, amely abban áll, hogy Krisztus érdemei miatt kapjuk a megigazulást. A hit Luthernél Istenbe vetett bizalmat jelentett.

Emeritus pápánk, XVI. Benedek múlt év őszén a szerdai általános kihallgatásokon egy sorozatot kezdett a hitről. 2012. október 17.-i kihallgatásán ezt mondotta: „a hit, találkozás Krisztussal, nem egy eszmével vagy élettervvel, hanem egy élő személlyel való találkozásról van szó, aki mélységesen átformál bennünket azáltal, hogy kinyilatkoztatja nekünk az igazi istengyermeki identitásunkat.” Majd így folytatta: „kezdettől felmerült a hit szabályának problémája, azaz a hívők hűsége az evangélium igazságához, amelyben ki kell tartani... De hol találhatjuk meg a hit lényegi formuláját? Hol találhatjuk meg azokat az igazságokat, amelyeket hűségesen adtak tovább és fényt jelentenek az életünkben? A válasz egyszerű: a Credóban, a Hitvallásban kerülünk kapcsolatba a Názáreti Jézus személyével és történetével... Ma is szükségünk van arra, hogy a Credot jobban megismerjük, megértsük, imádkozzunk...” Nem véletlen, hogy Boldog II. János Pál pápa azt akarta, hogy a katolikus egyház katekizmusa – a hit tanításának biztos szabálya – és a megújuló katekizmus biztos forrása a Credora épüljön.”

A hitvallásnak görög szava a Symbolum gyökerében a szünballon (összerakni) szóval –, latin szava a Credo, népies etimológia szerint a cor dare – (szívet adni) szóból származik. Visszatérve a Symbolum, szünballon szóra, annak átvitt értelmére, amely visszanyúlik egy ókori szokásra, amikor is a vendégvárás úgy történt, hogy egy cseréptáblát vittek, amelyből egy darabot a meghívottak letörtek és a vendégségbe érkezéskor felmutatták, mint afféle puzzle játékot a cserepet összerakták. Benne van tehát az összedobni szóban az, hogy a hitigazságok rendszerét foglalják össze a hitvallások, de a nagyszerű kétértelműsége az, hogy ez a hit az egyházé, az egyház közösségéé, a mi hitünk az áthagyományozott, és évezredek át megvallott közös hit, ami ugyanakkor személyessé is válhat. A ma használatos niceai – konstantinápolyi hitvallás hosszú előzmények után alakult ki, az első keresztény hitvallás így hangzott Szent Péter szájából: Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia /Mt 16,16/. Az őskeresztény kor tovább bővítette; Jézus Krisztus az Úr /Fil 2,11/. Jézus Krisztus Isten Fia, Megváltó. Mindig azzal az igazsággal bővítették ki, amelyre éppen szükség volt. Az úgynevezett egyetemes hitvallások azok, amelyeket a kereszténység egész családja elfogad és vall. Ilyenek a 325-ben, illetve 381-ben niceai – konstantinápolyi hitvallás, 431-es efezusi, 451-es calcedoni hitvallás. Az apostoli hitvallás a Rómában élő keresztények keresztelések alkalmából mondott Credoja, kb. a 2. század közepére datálódik. A kinyilatkoztatás hagyományra épülő megfogalmazása. Legősibb változata „Hiszek ... és Krisztus Jézusban, az Ő egyetlen Fiában; aki született a Szentlélektől és Szűz Máriától, akit Poncius Pilatus alatt keresztre feszítettek és eltemettek; és a Szentlélekben, a Szentegyházat”. Az apostoli hitvallást is elfogadja a kereszténység nyugati ága, a keleti egyház nem vallja magáénak, de tartalma ellen nincs kifogása. Hitvallások később is megfogalmazódtak. Különösen a reformáció egyházai saját identitásuk számára fontosnak tartották, de katolikus részről is egészen az újkori időkben is van rá példa, ahogy VI. Pál pápa a II. Vatikáni Zsinat idején tette.

Az egyes hitágazatok mind fontosak, úgy vélem azonban, hogy három ponton nyugszanak. Hit a Mindenható Istenben, hit a Föltámadt Krisztusban, és az örök élet hite. Az egyházi évnek azon időszakában vagyunk, amikor Krisztus föltámadását ötven napon át ünnepeljük, éppen ezért liturgikus szempontból a „harmadnapra föltámadott a halottak közül” hitcikkelyhez fűzném a további gondolataimat, mert mindegyik kifejtésére az idő szűkössége miatt nem kerülhet sor.

Az ünnepek ünnepe, Jézus Krisztus feltámadása, a keresztény hit, a keresztény életforma kiindulópontja. Szent Péter apostol Jézus feltámadása után bátran hirdette, Isten feltámasztotta őt halottaiból, ennek mi tanúi vagyunk (Apcsel 3,14).

A meggyőződéses hit tanúsága arról a Jézus Krisztusról, aki meghatározott időben és helyen élt, és föltámadása után, igaz egy másik létrendben él, felmagasztaltatott, megkapta isteni dicsőségét. Föltámadása igazolta, hogy ő

Isten Fia, van hatalma a bűn és halál felett, egyben kinyilatkoztatta az emberek üdvösségét.

A hit évében különösen is fordítsuk figyelmünket a föltámadt Krisztusba és föltámadásba vetett hit feltételeire.

A halálig jutunk el a mindennapok valóságában, az elmúlás, mások halála, temetők látogatása, kérlelhetetlen hatalmát bizonyítják végeességünknek. A feltámadás fogalmát az elvallástalanodott materialista szemlélet számúzi a mitológiák világába. És mégis! Könnyedén elfeledkezünk egy alapvető emberi adottságról, a reményről. Tapasztaljuk nemzedékek sírba szállását, de mégis úgy cselekszünk, mintha örökké élnénk itt a földön. Vágyódnak a teljesebb életre, az üdvösségre. Kérdéseket teszünk föl a halál utáni létre vonatkozóan, a temetésnek emberi kultusza is mutatja, hogy a másvilági élet hite rejtetten az emberi szívben él. A mindenható Istenben való hit már az ószövetségi embert is elvezette a föltámadás hitére. A makkabeusi harcok idején nagyon sokan szenvedtek hitük miatt, sőt vértanúkká lettek. Őket nem kárpótolta a földön Isten úgy, mint a példázatbeli Jóbot, aki végülis mindent visszakapott. Fölmerült a kérdés, hogyan egyeztethető össze az Istenért odaadott élet, az Isten igazságossága és a földi halál. Csakúgy ha van föltámadás. Az üdvösségtörténetnek ezen eseménye is elősegítette ezt a meggyőződést: Isten nem a halottak, hanem az élők Istene. Jézus korára ez a meggyőződés szinte egyetemessé vált, ezért volt értelme a halottakért végzett imádságának, hogy feloldozást nyerjenek bűneiktől, és eljussanak az igazak boldogságára. Jézus fellépésével hirdette, hogy aki benne hisz nem hal meg örökre. Csodái: amit a természetben az emberek gyógyításában, halottak föltámasztásában végbevitt, jelei voltak istenségének. Ezért már földi életében használták: „Krisztus az élő Isten Fia”/Máté 16,16/ megszólítást, ami nyilvánvalóan a föltámadáshoz kapcsolódott. Amikor Jézus föltámadt, és tanítványai visszagondoltak mindarra, amit Jézus tett és tanított, már ennek a meghatározó eseménynek a fényében írták le. Az első nemzedékek hite sem volt egyszerre tökéletes. Többféle úton jutottak a hitre, az isteni kegyelem más-más módon érintette meg őket: Mária Magdolnát nevéen szólította, és ő ez által kapta meg a hit kegyelmét. Péter és János, amikor meglátta a lepleket és az összehajtott kendőt, akkor hittek. Az apostolok többsége akkor, amikor az utolsó vacsora termében, illetve a genezáreti tó partján együtt evett Jézussal. Tamás, amikor megtapintotta sebeit. Az emmausziak, amikor úgy törte meg a kenyeret, mint az utolsó vacsorán. Pünkösdkor a tömeg, amikor szembesül saját bűnével, mert Pilátus előtt Jézus halálát kérték. Szent Pál apostol Jézust üldözve találkozik a föltámadottal. Az etióp udvarnoknak megelevenednek a szentírás jövendölései, amikor Fülöp diakónus megmagyarázza azok értelmét. Ezek után az apostoli igehirdetés már kiolvasta ezekből a jelenésekből, hogy milyen lesz a mi föltámadásunk és üdvösségünk. Számunkra a bizonyítékok sorában első a vértanú apostolok tanúságtétele. Pascallal együtt elmondhatjuk, hiszek a tanúknak, akik életüket adták tanúságukért. Ugyanígy a prófétai jövendölések beteljesedése, amely a legutolsó időkig főként zsidó származású embereket, az Ószövetség jövendölésének beteljesedése vezetett el a keresztény hitre térésben, ahogy ez Eugenio Zolli római főrabbi esetében is történt. Ugyanígy elgondolkodtató a torinói lepel, amelyet láthatott Péter és János összehajtván, bár nem hittétel, de a tudomány által is bizonyított, hogy ennek a rejtélyes halottat ábrázoló lepelnek kora, helye Jézus kori.

A ma keresztényeinek az egyháztörténelem is igazolásul szolgál, amely a vértanúk millióit adta. Krisztus ígérete: „Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig”, már eddig is bebizonyosodott. A történelem hitünk valóságára mutat. Theodor Mommsen, Nobel-díjas történész megírta a 'Rómaiak története' monumentális munkáját, amelyet öt kötetre tervezett, de a negyedik kötet kimaradt. Bevallása szerint a császárságnak ez a kora egybeesett a kereszténység születésével, s villámgyors elterjedésével a birodalomban, amire sajátos történeti eszközökkel nem tudott magyarázatot adni. Ebben az esztendőben emlékezünk meg arról, hogy 1700 éve, 313-ban Nagy Konstantin császár felszabadította a kereszténységet, akit nem annyira a meggyőződéses keresztény hit vezetett, hanem mint reálpolitikus, meggyőződött róla, hogy véreskezű elődei sem tudták az Egyházat elpusztítani. Ez is elgondolkodtathat bennünket, hogy államalakulatok, politikai pártok megszűnnek, az Egyház, olykor bűnös tagjai ellenére is él.

A mi hitünk értelmes meghódolás az Isten előtt, föltételezi a személyes döntést, de nem a magunk módján való hithez, hanem amit apostoli hitvallásunk röviden megfogalmazott.

A 'harmadnapra föltámadott a halálból' hitcikkelyt röviden így összegzi a Katolikus Egyház Katekizmusa:

„A feltámadásban való hit: tárgyát illetően olyan esemény, melyet a tanítványok történelmileg tanúsítanak, ők, akik valóban találkoztak a Feltámadottal, és ugyanakkor titokzatosan transzcendentális esemény is, amennyiben Krisztus embersége belépett Isten dicsőségébe.

Az üres sír és külön összehajtott lepel már magukban is arra mutattak, hogy Krisztus teste Isten hatalma folytán kiszabadult a halál kötelékeiből, és a rombolásból. Ezek készítették elő a tanítványokat a Feltámadottal való találkozásra.

Krisztus, „az elsőszülött a halottak között” (Kol 1,18) a mi feltámadásunknak is kezdete, most még csak lelkünk megigazulása által, később majd testünk megelevenítése által.”

Ha az apostoloknak, akik korábban kérték, hogy növelje hitüket /Lk 17,56/, még a föltámadás után is Jézus szemükre vetette szívük keménységét, mert nem hittek (Márk 16,14), akkor egészen természetes, hogy a mi hitünk sem egyenes vonalúan fejlődik, mert sokszor megkísértettek vagyunk. Gyerekkorunkban megtanultuk a Hiszekegyet, s ünnepeltük a húsvétot, de az idő múlása kellett hozzá, hogy egyre fajsúlyosabbá váljék ennek igazsága, amikor mi is szembetalálkozunk szereteteink halálával vagy saját elmúlásunkkal. Jézus többször szól haláláról és föltámadásáról, de akkor érinthette meg legjobban környezetét, amikor Lázár halálakor kijelentette: 'Én vagyok a föltámadás és az élet, aki bennem hisz, még ha meg is halt, élni fog! /Jn 11,26/

Húsvét ennek az örök evangéliumnak az igazolása, kihirdetése és ünneplése.

Bárcsak a hit éve megadná e hit végleges megerősödését lelkünkben!

A hit egyszerre Isten kegyelmének ajándéka, és az érte való küzdelem. Szent Pál apostol írta Timóteusnak: „Vívd meg a hit jó harcát! Szerezd meg az örök életet, hiszen erre kaptál hivatást, erre tetted le számos tanúk előtt az igaz hitvallást. /1 Tim 6,12/. Élete végén pedig így összegzi életútját: „A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam.”/2 Tim 4,7/ . Boldog az az ember, aki ugyanígy ezt elmondhatja, és egyben figyelmeztető is, hogy a keresztény hitet cserépedényben kell őrizni, mert fiatal és középkorunkban is megvallott hit öregségünkre elveszíthető, ahogy ezt tragikus sorsú nagy író, Márai Sándor esetében is látjuk.

Nekünk, magyaroknak Szent István királyunk is, Szent Imre fia által lelkünkre köti: „...azt hagyom meg, tanácsolom, illetve javaslom és sugallom, kedves fiam, hogy a katolikus és apostoli hitet akkora buzgalommal és éberséggel őrizd, hogy minden Istentől rendelt alattvalódnak példát mutass, ...” (Intelmek).

Példát mutatni annyit tesz, mint tanúságot tenni. A hit évének ez a fő célja, az újraevangelizáció. Amint a húsvéti gyertya lángjáról meggyújtott gyertyák továbbviszik a fényt, úgy a megélt és megtartott hitünk másokban is hitet ébresszen! Remélem, hogy előadásom segített megerősíteni a hitvallásba vetett hitünket.

Dr. Bábel Balázs  
kalocsa-kecskeméti érsek